

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

תורת הצורות: הפועל - 25301

תאריך עדכון אחרון 20-09-2015

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: הלשון העברית ולשונות היהודים

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ אהרן ממן

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: aharon.maman@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: לפי תיאום

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

בקורס תתואר מערכת הפועל של הלשון העברית, בהתבסס על לשון המקרא תוך הפניות לעברית המאוחרת יותר.

מטרות הקורס:

הכרת הקווים העיקריים של המורפולוגיה, ובאופן ספציפי תיאור דיאכרוני של מערכת הכינויים והפועל העברי.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

להכיר את מערכת הפועל לתקופותיה של העברית.

דרישות נוכחות (%):

לפי דרישות האוניברסיטה.

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. מבוא לפועל.
2. התהוות צורות הפועל.
3. מערכת הזמנים.
4. מערכת הבנינים.
5. צורות בניין קל.
6. צורות שאר הבנינים.
7. הגזרות.

חומר חובה לקריאה:

י' בלאו, תורת ההגה והצורות, תל אביב תשל"ב: הפרקים הנידונים בשיעור.
ע' אורנן, "בנינים ובסיסים, נטיות וגזירות", האוניברסיטה 16, ב (תשל"א), עמ' 15-17 (eq&מבוא לבלשנות, 6, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 41-48)
מ' בן-אשר, "בנייני הפועל – עניין לדקדוק או למלון?" האוניברסיטה 17, ב (תשל"ב), עמ' 31 34 (49-55) עמ', הפתוחה האוניברסיטה הוצאת, 6, לבלשנות מבוא (eq&
ע' אורנן, "תצורת המלה העברית כיצד", בתוך: מ' בר-אשר, א' דותן, ד' טנא, גב"ע צרפתי (עורכים), מחקרי לשון מוגשים לזאב בן-חיים בהגיעו לשיבה, ירושלים תשמ"ג, עמ' 13 42
ח' רבין, "השפעל בעברית ובארמית, מהותו ומוצאו", ארץ ישראל ט (תשכ"ט), עמ' 48 58
א' (רודריג) שורצולד ואלה נרדים, "שפעל עברי", לשוננו נח (תשנ"ד-תשנ"ה), עמ' 145 152
ר' הנקין, "דיסימילציה של בכ"פ בצורות פועליים; סוגייה בדקדוק הפועל בעברית המדוברת", בתוך: י'

בן-טולילה (עורך), שי להדסה, באר שבע תשנ"ז, עמ' 209 199
 ר' מירקין, "משקל מופעל", לשוננו לב (תשכ"ח), עמ' 152 140
 מ' מישור, "עה"פ רפה במקור 'לפעל'", בתוך: ח' בן-שמאי (עורך), חקרי עבר וערב מוגשים ליהושע
 בלאו, ירושלים תשנ"ג, עמ' 395 383
 א' (רודריד) שורצולד, "לשימושי המקור המוחלט בעברית החדשה", לשוננו נג (תשמ"ט), עמ' 107
 112

חומר לקריאה נוספת: ספרי דקדוק

י' בלאו, תורת ההגה והצורות של לשון המקרא, סדרת אסופות ומבואות בלשון, ח, הוצאת האקדמיה
 ללשון העברית, ירושלים תש"ע
 ז' בן-חיים, עברית וארמית נוסח שומרון, ה, ירושלים תשל"ז
 ש' ברקלי, לוח הפעלים השלם, ירושלים תשל"ז
 ג' הנמן, תורת הצורות של לשון המשנה על פי מסורת כתב-יד פרמה (דה-רוסי 138), תל אביב תש"ם
 צ' הר זהב, דקדוק הלשון העברית, תל אביב תשי"א-תשט"ו
 י' יבין, מסורת הלשון העברית המשתקפת בניקוד הבבלי, ירושלים תשמ"ה
 מ' מישור, מערכת הזמנים בלשון התנאים (עבודת דוקטור), ירושלים תשמ"ג
 מ"צ סגל, דקדוק לשון המשנה, תל אביב תרצ"ו
 ח' רוזן, העברית שלנו, תל אביב תשט"ז
 Gesenius' Hebrew Grammar (ed. A.E. Cowley), Oxford 1910
 H. Bauer & P. Leander, Historische Grammatik der Hebräischen Sprache des Alten
 Testamentes, Halle 1922
 C. Brockelmann, Grundriss der vergleichenden Grammatik der semitischen
 Sprachen, Berlin 1908-1913
 S.R. Driver, A Treatise on the Use of the Tenses in Hebrew, Oxford 1892
 L. Glinert, The Grammar of Modern Hebrew, Cambridge 1989
 P. Joüon - T. Muraoka, A Grammar of Biblical Hebrew, I, Roma 1991
 E.Y. Kutscher, A History of the Hebrew Language, Jerusalem 1982
 E. Qimron, The Hebrew of the Dead Sea Scrolls, Atlanta, Georgia 1986

מאמרים

א' אבן שושן, "בנין שפעל בלשון ימינו", בתוך: א' אבן שושן ואחרים (עורכים), ואם בגבורות, ירושלים
 תשל"ד, עמ' 31 23
 ש' אברמסון, "מקור ושם הפועל", לשוננו מג (תשל"ט), עמ' 216 211
 ע' אורנן, "בניינים ובסיסים, נטיות וגזירות", האוניברסיטה 16, ב (תשל"א), עמ' 17-15;מבוא
 לבלשנות, 6, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 48-41
 ע' אורנן, "גישה חדשה לתיאור הפועל ולהוראתו והדגמתה בנטיית הבינוני", בתוך: ש' קודש (עורך),
 ספר קמרט, ירושלים תשל"א, עמ' 44 32
 ע' אורנן, "עוד על הוראות הבניינים", בתוך: ח' רבין וב"צ פישלר (עורכים), מנחה לקודש, ירושלים
 תשל"ט, עמ' 19 11
 ע' אורנן, "תצורת המלה העברית כיצד", בתוך: מ' בר-אשר, א' דותן, ד' טנא, גב"ע צרפתי (עורכים),
 מחקרי לשון מוגשים לזאב בן-חיים בהגיעו לשיבה, ירושלים תשמ"ג, עמ' 42 13

א' אלדר, "אבות ותולדות" במערכת הבניינים, לשוננו מד (תש"ם), עמ' 157 160
 י' בלאו, "בינוני פעול בהוראה אקטיבית", לשוננו יח (תשי"ב-תשי"ג), עמ' 67 81
 י' בלאו, "האם צורות נסתרת מעין קִית שבלשון חכמים צורות קדומות הן?", לשוננו מז (תשמ"ג), עמ' 158 159
 י' בלאו, "הרהורים על מערכת הזמנים בסיפורת המקרא", בתוך: י' זקוביץ וא' רופא (עורכים), ספר יצחק אריה זליגמן, א, ירושלים תשמ"ג, עמ' 19 23
 י' בלאו, "כינוי נסתר ונסתרת בנ' ובלעדיה בעברית המקרא", ארץ-ישראל יד (תשל"ח), עמ' 125 131
 י' בלאו, "כלום נשתמרו עקבותיו של הזוגי בתחום הכינויים והפועל בעברית המקרא", לשוננו נב (תשמ"ח), עמ' 165 168
 י' בלאו, "מחקרים במבנה הפועל המקראי", עיונים בבלשנות עברית, ירושלים תשנ"ו, עמ' 77 84
 י' בלאו, "עברית: מורפולוגיה", האנציקלופדיה העברית, כו (תשל"ד), טורים 640 643
 י' בלאו, "עיונים בתורת הכינויים (כולל את הידוע) בלשונות שמיות", בתוך: י' קוטשר, ש' ליברמן, מ"צ קדרי (עורכים), ספר זיכרון לחנוך ילון, רמת גן תשל"ד, עמ' 17 45
 מ' בן-אשר, "בנייני הפועל עניין לדקדוק או למלון?" האוניברסיטה 17, ב (1972), עמ' 31 34
 (49-55) עמ', הפתוחה האוניברסיטה הוצאת, 6, לבלשנות מבוא (&eq;
 י' בן-דוד, "חילוף שווא/צירי בבינוני", לשוננו נז (תשנ"ג), עמ' 103 107
 י' בן-דוד, "משקל, בניין, תבנית", לשוננו לט (תשל"ה), עמ' 123 132, 295 306
 י' בן-דוד, "עתיד השלם, עתיד הקצר ועתיד הקצר ומלרע כהיותם במקרא", לשוננו ס (תשנ"ז), עמ' 191 276
 י' בן-דוד, "הערות אחדות בדקדוק הפועל", לשוננו נה (תשנ"א), עמ' 17 24
 י' בן-דוד, צורות הקשר וצורות הפסק בעברית שבמקרא, ירושלים תשנ"ה
 ז' בן-חיים, "זמני הפועל בלשון המקרא ומסורת השומרונים בהם", בתוך: ש' ורסס, נ' רוטנשטרייך, ח' שמרוק (עורכים), ספר דב סדן, תל אביב תשל"ז, עמ' 66 86
 ז' בן-חיים, "צורת הכינויים החבורים -ך, -ת, -ה במסורתיה של הלשון העברית", בתוך: מ' בר-אשר (עורך), קובץ מאמרים בלשון חז"ל, א, ירושלים תשל"ב, עמ' 59-92
 ז' בן-חיים, "שאלה", לשוננו לז (תשל"ג), עמ' 234 (על הוראת בניין פיעל)
 צ' בצר, "התרחבותו של הפועל בלשון השאלות והתשובות", לשוננו נו (תשנ"ב), עמ' 319 339
 מ' בר-אשר, "מערכת הבניינים בלשון התנאים (עיון מורפולוגי)", מחקרים בלשון ה-ו (תשנ"ב), ספר היובל לישראל ייבין, עמ' 123-151
 מ' בר-אשר, "צורות נדירות בלשון התנאים: נתקטל - בינוני של בניין נתפעל", לשוננו מא (תשל"ז), עמ' 88 95
 י' בר-הלל, "הערות מתודולוגיות ליסודות המורפולוגיה", לשוננו כא (תשי"ז), עמ' 127 138
 נ' ברגרין, "בינוני עם כנוי הגוף", לשוננו ד (תרצ"ב), עמ' 173 177
 ג' ברגשטרסר, דקדוק הלשון העברית (תרגם מ' בן-אשר), ירושלים תשל"ב
 ר' ברמן, "שם-הפעולה ושם-הפועל בעברית חדשה", לשוננו לט (תשל"ה), עמ' 99 122, 217 235
 ג' גולדנברג, "על שורשים, בניינים ו'שפעל'", לשוננו נח (תשנ"ד-תשנ"ה), עמ' 267 272
 ג' גולדנברג, "על תורת הפועל והפועל העברי", מחקרים בלשון א (תשמ"ה), עמ' 295 348
 ג' גולדנברג, "פיעל לריבוי", לשוננו לח (תשל"ד), עמ' 156
 ח' דהאן, "הרפלקסיביות", לשוננו מד (תש"ם), עמ' 219 223
 א' דותן, "המקור של בניין פועל", בתוך: ח' בן-שמאי (עורך), חקרי עבר וערב מוגשים ליהושע בלאו, ירושלים תשנ"ג, עמ' 225 232
 ר' הנקין, "דיסימילציה של בכ"פ בצורות פועליים; סוגייה בדקדוק הפועל בעברית המדוברת", בתוך: י' בן-טלילה (עורך), שי להדסה, באר שבע תשנ"ז, עמ' 199 209
 צ' הר-זהב, "הבנינים בפֿעל העברי", לשוננו ב (תר"ץ), עמ' 155 175
 י' ורטהיימר, "עוד על הצורות 'פעלהו' ו'הבעת הנושא הסתמי' במגילת הסרכים", לשוננו לד (תש"ל), עמ' 155 156

ד' טאובה, "אפיון התכונות בבנייני הסביל השונים בעברית בת-ימינו", מסורות ט-י-יא (תשנ"ז), ספר
היובל לגדעון גולדנברג, עמ' 43 60
נ"ה טורטשינר, "לגבולות המלים והצורות בלשון: המקור המוחלט בעברית", לשוננו ט (תרצ"ח), עמ'
170 194
נ"ה טורטשינר, "מלים שאולות בלשוננו", לשוננו ח (תרצ"ז), עמ' 263 264 272 (על בניין שפעל)
י' יהלום, "הפאסיב בפיוט", לשוננו מה (תשמ"א), עמ' 17 31
י' יבין, "הצורות 'קטולנו, יקטלנו' במגילות מדבר יהודה לאור מסורת הניקוד הבבלי", בתוך: ב'
אופנהיימר (עורך), המקרא ותולדות ישראל, מחקרים במקרא ובספרות ימי בית שני לזכרו של יעקב
ליוור, תל אביב תשל"ב, עמ' 256 276
י' יבין, "חילופי גזרות בלשון חכמים ובלשון הפיוט", מחקרים בלשון ד (תש"ן), עמ' 161 204
ח' ילון, פרקי לשון, ירושלים תשל"א, עמ' 43 55 (קל - הפעיל), 76 79 (התפעל לבניין קל)
י' ינאי, "פעלים מרובי-עיצורים בלשון העברית", לשוננו לח (תשל"ד), עמ' 118 130 183 194
ק' כ"ץ, "הפיעל והקל במסורותיהן של שלוש עדות ספרדיות", לשוננו מח-מט (תשמ"ד-תשמ"ה), עמ'
53 59
א' כהן, "שם הפועל בתוספת ה", לשוננו לג (תשכ"ט), עמ' 238
ח' כהן, "השימוש בכינוי המושא הדבוק לעומת השימוש 'את+כינוי' (אות-) בלשון המשנה", לשוננו מז
(תשמ"ג), עמ' 208 218
י' לבני, "לחקר כנויי הפעול וקביעת שמושם במחובר ובמפורד", לשוננו ה (תרצ"ג), עמ' 221 230
ש"א ליונשטם, "עבר לעבר בעברית של חז"ל", לשוננו לא (תשכ"ז), עמ' 21 22
י' לרנר, "הכינוי הדבוק בלשון התורה", לשוננו נה (תשנ"א), עמ' 25 35
ג' מור, "הבינוני כגרעין של גזירות חדשות בעברית עכשווית", עם וספר ט (1995), עמ' 13 29
ש' מורג, "בניין פֶּעַל ובניין נִתְפַּעֵל (לבירורן של צורות במסורות לשון חכמים)", תרביץ כו (תשי"ז), עמ'
349 356; "עוד לעניין פֶּעַל ונִתְפַּעֵל (לבירורן של צורות במסורות לשון חכמים)", תרביץ כז (תשי"ח),
עמ' 556
ש' מורג, "הכינויים העצמאיים לנסתר ולנסתרת במגילות ים-המלח", ארץ ישראל ג (תשי"ד), עמ' 166
169
מ' מורשת, "משקל פולל/התפולל בעברית של חז"ל ובנייני הארמית", ספר השנה של אוניברסיטת בר
אילן יח-יט (תש"ם-תשמ"א), עמ' 248 269
מ' מורשת, "על בניין נופעל בעברית הבתר-מקראית", בתוך: גב"ע צרפתי, פ' ארצי, ח"י גרינפילד, מ"צ
קדרי (עורכים), מחקרים בעברית ובלשונות שמיות מוקדשים לזכרו של פרופ' יחזקאל קוטשר, רמת גן
תש"ם, עמ' 126 139
ר' מירקין, "משקל מפועל", לשוננו לב (תשכ"ח), עמ' 140 152
מ' מישור, "זריוות בתצורת הפועל", טור-סיני (תשנ"א), עמ' 61 66
מ' מישור, "עה"פ רפה במקור 'לפעל'", בתוך: ח' בן-שמאי (עורך), חקרי עבר וערב מוגשים ליהושע
בלאו, ירושלים תשנ"ג, עמ' 383 395
מ' פלורנטין, "התערערות מערכת הסביל הפנימי ומעמד הנפעל והנתפעל במסורת השומרונים ובלשון
חכמים", לשוננו נו (תשנ"ב), עמ' 201 211
ל' צבעוני, "דרכי ההבעה של פרפקטיות, איטרטיביות, התמשכות וזמן בעברית הישראלית הכתובה",
לשוננו נו (תשנ"ב), עמ' 55 87
גב"ע צרפתי, "הכינוי החוזר וכינוי הזהות בעברית", לשוננו נו (תשנ"ב), עמ' 341 351
גב"ע צרפתי, "הצורות 'פעלהו', 'פעלהו' והבעת הנושא הסתמי במגילת הסרכים", לשוננו לב
(תשכ"ח), עמ' 63 66
מ"צ קדרי, "נתפעל כבינוני בלשון הרבנית (השו"ת) - מה טיבו", לשוננו מב (תשל"ח), עמ' 190 202
ש' קוגוט, "הניתן למצוא במקרא צורת 'קט(ו)ל' (eq&'קטל'?", לשוננו לד (תשל"ד), עמ' 20 24
י' קוטשר, "למילונה של לשון חז"ל ובירור בעיה דקדוקית אחת: צורת הרבים של כינוי הקניין וכינוי
המושא", לשוננו לא (תשכ"ז), עמ' 116 117

- א' קימרון, "הערות לשוניות למגילת המקדש: הזמנים המהופכים", לשוננו מג (תשל"ט), עמ' 21 23
 א' קימרון, "מקורו של בנין נופעל", לשוננו נב (תשמ"ח), עמ' 178 179
 א' קימרון, "נתפעל בינוני", לשוננו מא (תשל"ז), עמ' 144 157
 א' קימרון, לשימוש ה"זמנים" במקרא, ירושלים תש"ם
 א' קמינקא, "שימוש בנין הקל אצל ישעיהו", לשוננו יא (תש"א), עמ' 37 38
 א' ראובני, "חק ע"ה", לשוננו ג (תרצ"א), עמ' 257 264
 ד' רביד, "קליטת מילים זרות במערכת השם ובמערכת הפועל", בתוך: מ' מוצ'ניק (עורכת), פסיפס, השפעות הלעז על העברית בת זמננו, תל אביב תשנ"ה, עמ' 11 20
 ח' רבין, "השפעל בעברית ובארמית, מהותו ומוצאו", ארץ ישראל ט (תשכ"ט), עמ' 48 58
 ח' רבין, "ניקודו של נסתר עבר בנין פיעל בעברית הטברנית", לשוננו לב (תשכ"ח), עמ' 12 26
 ח' רבין, משמעויותיהן של הצורות הדקדוקיות בלשון המקרא ובלשון ימינו, ירושלים תשל"א
 ח"ב רוזן, "מפעל בעברית הישראלית", לשוננו כ (תשט"ז), עמ' 139 148
 ח' רוזן, "אספקטים זמנים בעברית המקראית", בתוך: ח"מ גבריהו, ב"צ לוריא וי' מהלמן (עורכים), ספר בירם, ירושלים תשט"ז, עמ' 205 217
 ח' רוזן, "הערות לדקדוק הפועל בעברית המקראית", בתוך: ח' בן-שמאי (עורך), חקרי עבר וערב מוגשים ליהושע בלאו, ירושלים תשנ"ג, עמ' 507 513
 ח' רוזן, "קווים לתולדות מערכת זמני הפועל בעברית", מחקרים בלשון א (תשמ"ה), עמ' 287 293
 א"פ רייני, "נטיית הפועל בעל התחיליות בעברית העתיקה לאור הכנענית של מכתבי אל-עמרנה", באר שבע ג (תשמ"ח), עמ' 149 162
 א' (רודריג) שורצולד ואלה נרדים, "שפעל עברי", לשוננו נח (תשנ"ד-תשנ"ה), עמ' 145 152
 א' (רודריד) שורצולד, "לשימושי המקור המוחלט בעברית החדשה", לשוננו נג (תשמ"ט), עמ' 107 112
 א' שורצולד, "שרשים, בסיסים ומבנה המורפמות", לשוננו לח (תשל"ד), עמ' 131 136
 י' שלזינגר, "בחירה סגנונית בין הכינויים 'ש' ו'אשר' בספר קהלת ובלשון ימינו", עבודות 8 (1996), עמ' 107 115
 מ"ב שניידר, "ברור תמונות הלשון וקביעת שמושן", לשוננו א (תרפ"ט), עמ' 56 64
 מ"ב שניידר, "הבינוני בסיום -ני תמו' אני", לשוננו ו (תרצ"ה), עמ' 198 199
 מ"ב שניידר, תורת הלשון בהתפתחותה, וילנה תרפ"ג-תרפ"ד
 ש' שרביט, "מערכת הזמנים בלשון המשנה", בתוך: גב"ע צרפתי, פ' ארצי, ח"י גרינפילד, מ"צ קדרי (עורכים), מחקרים בעברית ובלשונות שמיות מוקדשים לזכרו של פרופ' יחזקאל קוטשר, רמת גן תש"ם, עמ' 110-125
 ש' שרביט, "תפוצת צורני הנקבה בבינוני במקרא ובמשנה", בתוך: ח' בן-שמאי (עורך), חקרי עבר וערב מוגשים ליהושע בלאו, ירושלים תשנ"ג, עמ' 597 606
 J. Barth, Die Pronominalbildung in den semitischen Sprachen, Leipzig 1913
 E. Jenni, Das hebräische Piṣel, Syntaktisch-semasiologische Untersuchung einer Verbalform im Alten Testament, Zürich 1968 (ביקורת) [ל"תש] לד לשוננו, בלאו י' (ביקורת) 228 (233)
 U. Ornan, "Hebrew Grammar - Morphology: Verb Formation", Encyclopaedia Judaica, 8 (1972), cols. 124-139
 G. Rendsburg, "Dual Personal Pronouns and Dual Verbs in Hebrew", Jewish Quarterly Review 73 (1982), pp. 38-58

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :
 מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 50 %

הרצאה 0 %
השתתפות 15 %
הגשת עבודה 0 %
הגשת תרגילים 15 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 20 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:
יש להתעדכן בכל שנה על שינויים על פי המרצה של אותה השנה